

Michał Herman

25 lat dialogu : sprawozdanie z Międzynarodowego Kongresu w San Remo poświęconego różnym aspektom międzynarodowego prawa humanitarnego, prawom człowieka i prawom uchodźców na świecie - stan obecny i perspektywy

Palestra 40/5-6(461-462), 159-169

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

■ 25 lat dialogu

Sprawozdanie z Międzynarodowego Kongresu w San Remo poświęconego różnym aspektom międzynarodowego prawa humanitarnego, prawom człowieka i prawom uchodźców na świecie. Stan obecny i perspektywy

Nasilający się problem lokalnych konfliktów zbrojnych, ich brutalność i brak poszanowania dla podstawowych praw człowieka i jego egzystencji, stawia przed społecznością międzynarodową, przed poszczególnymi państwami, przed organizacjami międzynarodowymi rządowymi i pozarządowymi, a także różnymi humanitarnymi organizacjami społecznymi niosącymi pomoc i opiekę ofiarom tych konfliktów i klęsk żywiołowych – nowe wyzwania i konieczność przewartościowania wielu dotychczasowych norm, środków, metod oraz organizacji działania.

Przejawy ludobójstwa, tortur, wyniszczania różnych mniejszości narodowych i grup etnicznych, szerzący się terroryzm, zbrodnie przeciwko ludzkości, wzrastająca gwałtownie liczba uchodźców, przesiedleńców, występowanie różnych klęsk żywiołowych i ekologicznych, a także głód i nędza w niektórych państwach świata – wszystko to stawia na porządku dziennym różnych organizacji i instytucji międzynarodowych zagadnienie poszukiwania uniwersalnych i lokalnych prób i środków powstrzymania rozwoju tych negatywnych dla społeczności międzynarodowej zjawisk i zapobiegania im.

Tymi problemami w ciągu ostatnich miesięcy zajmował się m.in. w aspekcie światowym Międzynarodowy Instytut Prawa Humanitarnego w San Remo, afiliowany przy Narodach Zjednoczonych, Radzie Europejskiej, Wysokim Komisarzu Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców i innych organizacjach i instytucjach międzynarodowych¹.

W dniach od 2 do 19 października 1995 r. w Warszawie, również na konferencji Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie z udziałem delegacji państwowych i organizacji rządowych i pozarządowych państw europejskich, Kanady i USA, a także obserwatorów, dyskutowano na powyższe, jak i inne tematy w kontekście europejskim². Niektóre z tych problemów dyskutowano również na międzynarodowym seminarium zorganizowanym przez OBWE w Warszawie w dniach od 28 listopada do 2 grudnia 1995 r., także z udziałem delegacji państwowych i organizacji rządowych i pozarządowych państw – członków OBWE oraz obserwatorów³.

Tak więc zaniepokojenie społeczności międzynarodowej bulwersującymi ją zjawiskami spowodowało intensyfikację poszukiwań rozwiązań i możliwości zapobiegania tym niepożądanym zdarzeniom. Jednym z liczących się na arenie międzynarodowej ogniw dialogu, wnoszącym swój niekwestionowany wkład do promocji, badań i edukacji w zakresie międzynarodowego prawa humanitarnego, międzynarodowego prawa uchodźców oraz praw człowieka, jest Międzynarodowy Instytut Prawa Humanitarnego w San Remo, który w dniach 6–9 września 1995 r., celebrując swe 25-lecie pod hasłem „Zjednoczeni dla Respektowania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego”⁴ dokonał oceny swej pracy i wytyczył kierunki działania na przyszłość.

Kongres odbywał się pod patronatem prezydenta Republiki Włoskiej – Oscara Luigi Scalfaro oraz pod auspicjami Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców, Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, Międzynarodowej Organizacji Migracyjnej, Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża i Międzynarodowej Federacji Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy. O nadanej kongresowi randze może świadczyć m.in. skład Komitetu Honorowego, którego przewodniczącym został sekretarz generalny Narodów Zjednoczonych Boutros Boutros Ghali, zaś członkami: Susanna Agnelli – minister spraw zagranicznych Włoch, Cornelio Sommaruga – prezydent Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, Mario Villarreal Lander – prezydent Międzynarodowej Federacji Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy, James N. Purcell Jr – dyrektor generalny Międzynarodowej Organizacji Migracyjnej, César Gaviria – sekretarz generalny Organizacji Państw Amerykańskich, Esmat A. Megudi – sekretarz generalny Ligi Państw Arabskich, Salim Ahmed Salim – sekretarz generalny Organizacji Jedności Afrykańskiej, Daniel Tarschys – sekretarz generalny Rady Europejskiej, Giancarlo Mori – prezydent Regionu Liguria i Giuseppe Piccolo – komisjoner Miasta San Remo.

Udział w Kongresie wzięły 194 osoby, w tym 24 obserwatorów. Reprezentowali oni różne części świata, różne państwa, o różnym stopniu rozwoju społeczno-gospodarczego, różne systemy polityczne i prawne, różne religie, różne kultury, a mimo tego zróżnicowania – obrady przebiegały w bardzo dobrej atmosferze, rzeczowo i z pełnym respektowaniem hasła, będącego głównym tematem obrad.

Do uczestników obrad depesze gratulacyjne przysłali m.in.: prezydent Włoch – Oscar Luigi Scalfaro, sekretarz generalny Narodów Zjednoczonych – Boutros Boutros Ghali oraz Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców – Sadako Ogata.

Sekretarz generalny Narodów Zjednoczonych w swej 3-stronicowej depeszy, łącząc rocznicowy charakter 50-lecia Narodów Zjednoczo-

nych i 25-lecia Międzynarodowego Instytutu Prawa Humanitarnego w San Remo, podkreśla konieczność wspólnego działania społeczności międzynarodowej. Podniósł on przy tym wagę ochrony jednostki ludzkiej, a także praktyczne znaczenie wykształconych w tym zakresie norm prawa międzynarodowego, wymagających jednak zmian i dostosowania ich do nowych zjawisk. Jak zaznaczył w przeciwieństwie do przeszłości, w której ludność cywilna nie była bezpośrednim celem konfliktu zbrojnego ścierających się armii, w dobie obecnej ona właśnie staje się głównym celem i ponosi największe straty.

To zjawisko postawiło przed Narodami Zjednoczonymi zadanie wypracowania nowych norm i nowych mechanizmów dostosowanych do współczesności, a wśród nich takich, jak dyplomacja humanitarna czy też ustanowienie i wcielenie do praktyki działania międzynarodowych instytucji wymiaru sprawiedliwości. Ghali podkreślił, że wąskie teorie poprzedniego wieku muszą być na nowo przeanalizowane i dostosowane do obecnej sytuacji. Wskazał również na bezprecedensowe akcje Rady Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych zmierzające do ochrony ludności cywilnej, na przestrzeganie praw człowieka, na brutalność współczesnych konfliktów wewnętrznych oraz na ustanowienie w myśl rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych międzynarodowych trybunałów do osądzania zbrodni wojennych na terenie byłej Jugosławii i Rwandy. Nadmienił przy tym, że powołane do życia trybunały są symbolem społeczności międzynarodowej i praktycznym wkładem wsparcia przestrzegania ustalonych norm praw człowieka.

Odnosząc się do nowych elementów, jakim m.in. ma być dyplomacja humanitarna, Ghali stwierdził, że jej celem jest wspieranie zasad prawa międzynarodowego, podejmowania humanitarnych misji utrzymania pokoju, tworzenie korytarzy pomocy, a także ośrodków ochrony ludności cywilnej, rejestrowanie i składanie sprawozdań o zbrodniach wojennych i naruszaniu praw człowieka.

Ghali podkreślił na koniec, że mimo wielu niedoskonałości prawa międzynarodowego, jest ono istotnym instrumentem społeczności międzynarodowej, a także, że Narody Zjednoczone w okresie swego 50-lecia wniosły istotny wkład w utrzymanie pokoju i przestrzeganie praw człowieka⁵.

Po powitalnych wystąpieniach prezydenta Międzynarodowego Instytutu Prawa Humanitarnego w San Remo amb. Hectora Grosa Espielli i komisjonera Miasta San Remo, na plenarnej sesji wystąpienie inauguracyjne wygłosił dr Władimir Pietrowski – zastępca sekretarza generalnego Narodów Zjednoczonych, dyrektor generalny Biura Narodów Zjednoczonych w Genewie. Tematem tego interesującego wystąpienia była praca Narodów Zjednoczonych w przedmiocie respektowania

międzynarodowego prawa humanitarnego i podstawowych praw człowieka w sytuacjach konfliktowych⁶.

W swym długim wystąpieniu, biorąc za motto bardzo krytyczne pod adresem Narodów Zjednoczonych uwagi znanego naukowca Edwarda N. Luttwaka, dr Pietrowski z jednej strony podkreślił, że E.N. Luttwak nie jest odosobniony w swych krytycznych ocenach pracy i efektów Narodów Zjednoczonych i ich agencji, z drugiej zaś – że mimo tych niedoskonałości i braku oczekiwanych efektów kontynuacja wysiłków Narodów Zjednoczonych w wymiarze globalnym i regionalnym jest, szczególnie w sytuacji obecnej, niezbędna i różnego rodzaju dyplomatyczne i humanitarne wsparcie niosące pomoc innym jest moralnym obowiązkiem narodów i będzie kontynuowane.

Odwołując się do wcześniejszego wystąpienia sekretarza generalnego Boutrosa Boutrosa Ghali w Instytucie Prawa Międzynarodowego w Lizbonie, a dotyczącego funkcji prawa międzynarodowego i obowiązku respektowania przez państwa jego norm, podkreślił potrzebę promocji, rozwoju i stosowania tegoż prawa, a szczególnie międzynarodowego prawa humanitarnego i praw człowieka w konfliktach wewnętrznych, których liczba w okresie od zakończenia zimnej wojny znacznie wzrosła.

Ta sytuacja pozostaje też w bezpośrednim związku ze znacznym wzrostem pomocy humanitarnej i przedsięwzięciami Narodów Zjednoczonych. Ambasador Pietrowski przytoczył dane wskazujące, że jeżeli w okresie pierwszych 45 lat istnienia Narodów Zjednoczonych, tj. od 1946 do 1990 r., podjęto 18 operacji utrzymania pokoju, z których 2/3 dotyczyły konfliktów wewnętrznych, to w okresie następnych 5 lat Rada Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych ustanowiła 20 tego rodzaju operacji, z czego również 2/3 dotyczyło konfliktów wewnętrznych.

Ta różnica w liczbie operacji utrzymania pokoju nie jest jednak tylko wymiernym wskaźnikiem wzrostu aktywności Narodów Zjednoczonych, występuje bowiem również widoczna różnica w zasięgu tych akcji, ich rozmiarze i kompleksowym charakterze. Błędem byłoby ograniczanie oceny przedsięwzięć Narodów Zjednoczonych w dziele utrzymania pokoju tylko do ich operacji pokojowych. Jak podkreślił dr Pietrowski, akcje utrzymania pokoju stanowią w przedsięwzięciach Narodów Zjednoczonych skromną część ich działań – około 20%. Wykazał przy tym kompleksowość operacji utrzymania pokoju i przedsięwzięć Narodów Zjednoczonych na terenie Somalii.

W kraju tym bowiem przedsięwzięcia Narodów Zjednoczonych nie ograniczały się tylko do operacji militarnych utrzymania pokoju, gdyż jednocześnie ustalono cały zespół kompleksowych przedsięwzięć w ramach Programu Rozwoju Narodów Zjednoczonych, Światowego Pro-

gramu Żywnościowego, Funduszu Narodów Zjednoczonych Pomocy Dzieciom, jak i innych. Większość przedsięwzięć Narodów Zjednoczonych, a także szereg ich programów koncentruje się głównie na pomocy humanitarnej i wspieraniu przestrzegania praw człowieka. Dla przykładu dr Pietrowski podał, że Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców zapewnia obecnie pomoc humanitarną ponad 23 milionom uchodźców. Departament ds. Humanitarnych w r. 1994 dostarczał i koordynował pomoc Narodów Zjednoczonych, także innych organizacji, w 75 klęskach żywiołowych oraz w innych nadzwyczajnych zdarzeniach losowych. Biuro Wysokiego Komisarza ds. Praw Człowieka i Centrum Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych podejmowały różnorodne przedsięwzięcia w kierunku nauczania, promocji i przestrzegania praw człowieka.

Nawiązując do okresu zimnej wojny i dwóch głównych aktorów na światowej scenie politycznej, dr Pietrowski podkreślił, że z chwilą jej zakończenia i pojawienia się na tej scenie wielu aktorów – utrzymanie pokoju i stabilności w świecie wymaga nowych metod działania i nowych koncepcji, w tym również prawnych. Wskazując na trzy aspekty dyplomacji kryzysowej oraz na podjęte przez sekretarza generalnego Narodów Zjednoczonych konkretne przedsięwzięcia, stwierdził, że po okresie romantyzmu konieczne jest realistyczne spojrzenie na potrzeby „managementu (zarządu) kryzysowego”, oraz dokonanie reorientacji i zmian w obowiązującym międzynarodowym prawie humanitarnym. Na podstawie analizy szeregu przepisów tegoż prawa wskazał konieczne kierunki zmiany i dostosowanie ich do współczesności, do nowego charakteru konfliktów, linii ich przebiegu, metod walki, stosowanych środków i zapewnienia ochrony ludności cywilnej i przestrzegania praw człowieka wobec jednostki.

Omawiając Plan Akcji referent przedstawił cztery drogi jego realizacji, a mianowicie jako pierwszą – poprzez edukację społeczności międzynarodowej, lokalnej i jednostki, odnosząc ją głównie do nowych państw, których liczba w ramach Narodów Zjednoczonych wzrosła ze 160 w 1990 r. do 185 w 1995 r. Podkreślił przy tym, że konieczność edukacji w zakresie międzynarodowego prawa humanitarnego i praw człowieka oraz respektowania ich norm powinna obejmować – parlamentarzystów, osoby zatrudnione w środkach masowego przekazu, pracowników naukowych, jak i inne osoby, w tym także dzieci. Uznał też za konieczne wydanie w każdym kraju odpowiednich podręczników dla ich sił zbrojnych i policji.

Jako drugi element realizacji tego planu podał perswazję łączącą ją ze stosowaniem sankcji ekonomicznych dla wymuszenia respektowania praw, zaś jako trzeci – dobre usługi. Treścią tego środka realizowanego między innymi w Kambodży, państwach bałtyckich i Gwatemali jest

połączenie różnych elementów ekspertyz, analiz, doradztwa, kształcenia oraz pomocy technicznej.

W przypadku gdy użycie trzech wyżej wymienionych środków jest niewystarczające, możliwe jest zastosowanie zgodnie z rozdziałem VII Karty Narodów Zjednoczonych czwartego z tych środków, a mianowicie – przymusu w postaci sankcji ekonomicznych czy też podjęcie wojskowych operacji utrzymania pokoju. Odniósł się on również do zasięgu skutków sankcji ekonomicznych dotyczących szerokie rzesze ludności, a także do decyzji Rady Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych ustanowienia trybunałów do osądzenia zbrodniarzy wojennych w byłej Jugosławii i Rwandzie. Nadmieniał również, że jesteśmy w okresie dekady, która proklamowana została przez Narody Zjednoczone Dekadą Prawa Międzynarodowego.

To szeroko wprowadzające wystąpienie amb. W. Pietrowskiego z uzupełniającymi uwagami amb. Waltera Gardiniego – sekretarza stanu w MSZ Włoch, stało się podstawą dyskusji na posiedzeniach plenarnych oraz w ramach trzech grup panelowych. Tematami posiedzenia tych grup były m.in.:

Panel I. „Humanitarne konsekwencje sankcji Narodów Zjednoczonych w sytuacjach konfliktowych”⁷;

Panel II. „Repatriacja w fazie postkonfliktowej. Problemy i dylematy”⁸;

Panel III. „Wzmacnianie Czerwonego Krzyża i Ruchu Czerwonego Półksiężycy w ochronie i pomocy grupom nie zabezpieczonym przed atakami”⁹.

Rezultaty dyskusji i wypracowane na posiedzeniach grup panelowych wnioski, przedstawione były na kolejnych posiedzeniach plenarnych prowadzonych przez znane na arenie międzynarodowej wybitne osobistości oraz wybitnych specjalistów i praktyków w omawianej problematyce.

Oceniając rolę, miejsce i relacje zachodzące między poszczególnymi dziedzinami prawa wskazywano na relacje zachodzące między międzynarodowym prawem humanitarnym, związanym w swej istocie z konfliktami zbrojnymi, a zasadami wynikającymi z praw człowieka, przechodzącymi po II wojnie światowej dużą ewolucję, a mającymi uniwersalne zastosowanie do człowieka zarówno w czasie wojny, jak i pokoju. Podkreślano przy tym, że zmiana charakteru konfliktów zbrojnych i destrukcyjna moc nowoczesnych broni wymaga rewizji wielu postanowień i mechanizmów międzynarodowego prawa humanitarnego. Nie kwestionując historycznych zasług tegoż prawa, zwracano uwagę na trudności zarówno doprowadzenia do jego szybkich zmian i dostosowania do współczesności, jak i we wprowadzaniu go w życie i respektowaniu przez strony konfliktów.

Prof. C. Hingorani (Indie)¹⁰ np. sięgając do Konferencji Haskiej z 1899 r. i do przykładów z okresu II wojny światowej, wydarzeń wojennych w Afganistanie, wojnie iracko-irańskiej, konfliktu libańskiego, kambodżańskiego, b. Jugosławii, Rwandy i innych, wykazał konkretnie, które z norm międzynarodowego prawa humanitarnego straciły swą aktualność, a także jakie nowe normy winny być wprowadzone. Wskazał m.in., że dziecko-żołnierz jest fenomenem ostatnich lat, odnosząc się przy tym do art. 77 Protokołu Dodatkowego I z 1977 r. dopuszczającego wcielenie do służby wojskowej dzieci od 15 lat, podczas gdy np. w konflikcie libańskim, w Ugandzie, w wojnie iracko-irańskiej i in. wcielane były do tej służby dzieci od 9 lat. Stwierdził również, że obecnie w około 52 krajach rozmieszczono około 100 milionów min przeciwpiechotnych, zaś regulacja prawna zawarta w konwencji z 1980 r. dotyczy tylko konfliktów międzynarodowych.

Dr Manfred Kulesa (Niemcy) poruszając humanitarne konsekwencje sankcji Narodów Zjednoczonych w sytuacjach konfliktowych, po dokonaniu analizy obowiązujących w tym przedmiocie norm międzynarodowych i skutków zastosowania sankcji, podkreślił potrzebę bardziej precyzyjnego zdefiniowania pojęcia sankcji, reżimu i granic ich stosowania. Wskazał przy tym na daleko idące dolegliwości dla ludności np. w Iraku, zaznaczając przy tym, że Stolica Apostolska oraz wiele organizacji pozarządowych wypowiedziało się za zaprzestaniem stosowania sankcji ekonomicznych wobec tego kraju.

Dennis McNamara – dyrektor Oddziału Międzynarodowej Ochrony w UNHCR, przedstawiając doświadczenia tegoż biura w zapewnieniu ochrony uchodźcom, przesiedleńcom, repatriantom, itp. w czasie konfliktu jak i w sytuacjach postkonfliktowych, wskazał na nowe zjawiska braku efektywnej ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych, fizyczne wyniszczanie grup etnicznych, mniejszości narodowych i in. Stwierdził, że wiele państw odmawia przyznania statusu uchodźców poszczególnym grupom czy osobom, i że przekroczenie granicy własnego kraju nie gwarantuje jeszcze bezpieczeństwa uchodźcom, jak miało to np. miejsce w konflikcie między Hutu i Tutsi w Rwandzie, z której zbiegli z pobliskiego Zairu ci pierwsi.

W czasie dyskusji w II grupie panelowej podkreślano ważną rolę pozarządowych organizacji międzynarodowych i narodowych w niesieniu pomocy ofiarom konfliktów zbrojnych i klęsk żywiołowych, wskazując przy tym na właściwą i staranną, pozbawioną zakłamania informację, przede wszystkim w mass mediach. Wskazywano na konieczność kształcenia dziennikarzy i dostarczania im opracowywanych fachowo materiałów informacyjnych, w tym wizualnych.

Rola środków masowego przekazu była również tematem dyskusji w grupie panelowej I pod przewodnictwem dyrektora Departamentu

Łączności Międzynarodowego Czerwonego Krzyża – Christiana Kornevalla, w czasie której wskazywano na małą efektywność informacyjną mass mediów i kompletny brak rozumienia międzynarodowego prawa humanitarnego, czemu jak najszybciej należy przeciwdziałać przez odpowiednie szkolenia, opracowywanie serwisów informacyjnych itp., zapobiegając przy tym dezinformacji.

W toku dyskusji w grupach panelowych przedstawiono wiele interesujących referatów i danych dotyczących poszczególnych problemów. Dużą aktywność wykazywały niektóre narodowe organizacje pozarządowe, w tym szczególnie z byłej Jugosławii, rozpowszechniając biuletyny informacyjne i inne opracowania. Między innymi Elena Andreevska – dyrektor Departamentu Praw Człowieka i Mniejszości Narodowych w MSZ Macedonii i w swym wystąpieniu na temat prawnych aspektów oraz ochrony uchodźców w świetle prawa międzynarodowego i prawa wewnętrznego podała interesujące dane dotyczące obszaru byłej Jugosławii¹¹.

Zarówno na posiedzeniach plenarnych, jak i w grupach panelowych, dyskutanci zgadzali się, że wśród wielu mechanizmów międzynarodowego prawa humanitarnego i praw człowieka, szczególne zadanie do spełnienia mają Narody Zjednoczone, co wynika zarówno z Karty, jak i celu, do jakiego ONZ została powołana. Poddali jednak i to niejednokrotnie – gwałtownej krytyce bezradność i biurokratyzm tej organizacji, popełnianie błędów w misjach pokojowych, w przedsięwzięciach mających zapobiec konfliktom zbrojnym oraz respektowaniu praw człowieka. Podnoszono, że wydarzenia w Rwandzie, Somalii, Kambodży, byłej Jugosławii dostarczają nowych problemów wymagających nowego spojrzenia na normy prawa międzynarodowego i natychmiastowego rozpoczęcia przez Narody Zjednoczone poszukiwania nowych, współczesnych – z perspektywą XXI wieku – mechanizmów.

W tej aktywnej, owocnej i obszernej tematycznie dyskusji oraz oficjalnych wystąpieniach doceniono duży autorytet międzynarodowy i zasługi Instytutu w jego wielopłaszczyznowej działalności. Wśród wielu zaszczytów, jakie spotkały Instytut, wymienić należy przyjęcie kierownictwa na specjalnej audyencji przez papieża Jana Pawła II, który w swym oficjalnym wystąpieniu podkreślił między innymi zarówno rolę Instytutu, jak i międzynarodowego prawa humanitarnego w ochronie jednostki, jej życia i godności¹².

W 1986 r., ogłoszonym przez Narody Zjednoczone Rokiem Pokoju, Instytut otrzymał specjalne wyróżnienie Narodów Zjednoczonych¹³. Jak podkreśliła w swej depeście Sadako Ogata¹⁴, od ponad 25 lat Instytut odgrywa ważną rolę w rozwoju prawa humanitarnego i prawa uchodźców, współpracując ściśle z Biurem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców.

Od 1970 r. Instytut zorganizował ponad 150 konferencji, seminariów, narad ekspertów itp. w 20 państwach różnych kontynentów. W 54 kursach prawa wojennego przeszkolonych zostało ponad 2000 osób ze 139 państw, głównie oficerów. W kursach międzynarodowego prawa uchodźców przeszkolonych zostało 346 osób ze 111 państw. Stałą praktyką Instytutu od 1974 r. jest coroczne organizowanie okrągłego stołu z udziałem wybitnych osobistości działających na arenie międzynarodowej, ze świata nauki, kultury, wojska itp.

Instytut wydaje „Yearbook”, „Humanitarian Dialogue”, „Collection”, „Newsletter”, jak i inne publikacje o charakterze naukowym oraz dla bieżącej praktyki, poświęcone różnym aspektom prawa międzynarodowego, konfliktom zbrojnym o charakterze międzynarodowym i wewnętrznym, klęskom żywiołowym itp. Spełnia też rolę międzynarodowego centrum dokumentacyjnego w zakresie międzynarodowego prawa humanitarnego, międzynarodowego prawa uchodźców i praw człowieka, dostępnego dla pracowników naukowych, studentów i innych osób. Współpracuje z wieloma organizacjami i instytucjami międzynarodowymi i narodowymi w różnych częściach świata. Bierze też aktywny udział w różnych przedsięwzięciach międzynarodowych, np. między innymi w powołaniu międzynarodowych trybunałów.

Lista dokonań Instytutu, jak podkreślali uczestnicy kongresu, jest długa i szeroka, a jego przedsięwzięcia przynoszą Instytutowi niekwestionowany autorytet na arenie międzynarodowej. Uczestnicy Kongresu otrzymali bardzo bogate i starannie opracowane materiały w postaci zbiorów wyselekcjonowanych materiałów, część I i II¹⁵, dotyczących Narodów Zjednoczonych, Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy, uchodźców, międzynarodowego prawa humanitarnego, stref ochrony, humanitarnych korytarzy, embarga, rezolucji Rady Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych dotyczących byłej Jugosławii, Rwandy, statutów międzynarodowych trybunałów *ad hoc* do osądzenia osób odpowiedzialnych za poważne naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego w byłej Jugosławii i Rwandzie.

Na zakończenie obrad przyjęto Deklarację Sanremską z okazji 25-rocznicy powstania Instytutu. Nawiązuje ona do uchwalonej 27 września 1970 r. deklaracji wiążącej się z powołaniem Instytutu do życia i jego celami. W pierwszej części przyjętej 9 września 1995 r. Deklaracji wskazano na zachodzące w okresie ostatniego 25-lecia w świecie przewartościowania, także w normach i mechanizmach utrzymania pokoju, ochrony jednostki i międzynarodowego prawa humanitarnego. W drugiej części Deklaracji, w ramach rekomendacji na przyszłość, uznano m.in. konieczność wspierania przedsięwzięć międzynarodowych organizacji humanitarnych, ustanowienia bardziej

efektywnego systemu harmonizacji i koordynacji przedsięwzięć zarówno tych, jak i innych organizacji, a także ich wzajemnej współpracy.

Zwrócono również uwagę na niezbędność ustanowienia nowych norm i mechanizmów ochrony jednostki, jej praw i pokoju, zaznaczając przy tym również potrzebę ustanowienia stałych międzynarodowych mechanizmów represjonujących naruszanie powyższych norm, z międzynarodowymi trybunałami karnymi włącznie. Wskazano też na ważną rolę środków masowego przekazu w tych przedsięwzięciach, jak i promocji środków dialogu, tolerancji i równości¹⁶.

Kongres, obradujący w bardzo dobrej atmosferze stworzył duże możliwości kontaktów i wymiany poglądów, także poza oficjalnymi obradami, na różnych przyjęciach i spotkaniach.

Michał Herman

Przypisy:

¹ Na temat zadań Instytutu patrz: M. Herman: *Niektóre aspekty działania Międzynarodowego Instytutu Prawa Humanitarnego w San Remo*, „Palestra” 1990, z. 2–3, s. 86–92. Autor jest członkiem stowarzyszonym Instytutu. Ukończył również kurs w tym Instytucie.

² Udział w konferencji wzięło: delegacji państwowych 51, obserwatorzy – Egipt i Izrael, delegacji organizacji rządowych 15, delegacji organizacji pozarządowych 132.

³ Udział w seminarium wzięło: delegacji państwowych 38, obserwatorzy – Egipt i Tunezja, delegacji organizacji rządowych 8, pozarządowych 25. Autor zaprezentował na tych konferencjach Międzynarodowy Instytut Prawa Humanitarnego w San Remo.

⁴ Nazwa angielska: International Congress „United for the respect of International Humanitarian Law”.

⁵ United Nations – Nations Unies: Boutros Boutros Ghali – Message of the Secretary General to the International Congress of the International Institute of Humanitarian Law, San Remo, 6 September 1995, pp. 3. Petrovsky: The Work of the United Nations related to the.

⁷ „Humanitarian Consequences of the United Nations sanctions in conflict situations”.

⁸ „Reparation in the post-conflict phase. Problems and dilemmas”.

⁹ „Strengthening the Red Cross and Red Crescent Movement’s capacity to protect and assist the most vulnerable groups”.

¹⁰ C. Hingorani: *Reorientation of Laws of War*, San Remo 1995, pp. 3.

¹¹ E. Andreevska: *Legal Aspects and Protection of Refugees According to International Law and Domestic Law*, San Remo, September 1995, pp. 4.

¹² Pope John Paul II to the International Institute of Humanitarian Law, 18 May 1982, International Institute of Humanitarian Law, San Remo, pp. 9.

¹³ J. Patrnoćic: *The International Institute of Humanitarian Law – 25 years of humanitarian dialogue*, The International Review of Red Cross, July–August 1995, No. 307, pp. 8.

¹⁴ Message from Mrs Sadako Ogata–United Nations High Commissioner for Refugees to the International Congress „United for the Respect of International Humanitarian Law”, San Remo, 7 September 1995, pp. 3

¹⁵ Collection of Selected Documents, Part I, San Remo, Italy, 6–9 September 1995, pp. 154; Collection of Selected Documents, Part II, San Remo, Italy 6–9 September 1995, pp. 21.

¹⁶ The Declaration of San Remo, adopted by the International Institute of Humanitarian Law on the occasion of its Twenty-fifth Anniversary, San Remo, 9 September 1995, pp. 2.